

A. De opheffing

1. Op 25 Juli 1941 werd de Christelijke Arbeidersbeweging door de Duitsche bezettende macht opgeheven. Wanneer wij het zóó zeggen, zou dat formeel als een onjuisheid kunnen worden opgevat. Opgeheven werd de Christelijke Arbeidersbeweging niet. Zij werd alleen geplaatst onder het commissariaat van W. van Woudenberg, terwijl de verwachting werd uitgesproken, dat bezoldigde en niet-bezoldigde bestuurders hun medewerking zouden verleenen aan het doorvoeren van dit besluit. Wanneer deze medewerking zou worden geweigerd zouden de gevolgen daarvan voor rekening der bestuurders komen, gevolgen, die niet licht geacht mochten worden.
2. Het was een tragisch, maar historisch een merkwaardig oogenblik, waarop deze mededeeling te Utrecht geschiedde in het gebouw van het Christelijk Nationaal Vakverbond. Dr. Helwig, de gevolmachtigde van de bezetters voor de arbeidersbelangen, deed haar in tegenwoordigheid van een deel van het D.B. van het C.N.V. en 22 voorzitters der aangesloten bonden. Stapelkamp en Amelink waren toen reeds in gijzeling. Men vermoedde dus, dat de schrik er wel in zou zitten en dat de Christelijke Arbeidersbeweging zou worden overgeleverd aan het N.V.V. onder Woudenberg., die mede aanwezig was, evenals Schleinitz, de Duitsche commissaris voor het C.N.V., en Molenaar, die als leider van het C.N.V. zou optreden. Over de mededeeling van Dr. Helwig mocht niet worden gediscussieers. Vooriedere organisatie was een commissaris aangewezen, een liquideur, meestal een der bezoldigden van de moderne organisatie in het bedrijf.
3. Hoewel niet gediscussieerd mocht worden maakten verschillende der aanwezigen van de mogelijkheid om vragen te stellen een zoodanig gebruik, dat zij een vrij breed gedasumenteerde verklaring aflegden, dat de Christelijke Vakbeweging een beginsel-beweging was, die zich richtte naar Gods Woord, en dat het haar onmogelijk zou zijn deel uit te maken van een eenheidsbeweging, onder leiding van iemand, die het Christelijk geloof verwierp en bestreed. Ieder der 22 voorzitters weigerde daaraan mee te werken, daarbij verklarende, dat zij bereid waren de gevolgen daarvan te dragen. Het was een principieele demonstratie, die niet naliet diepen indruk te maken, al bracht zij geen verandering in het standpunt der machthebbers. Nijdig verlieten Dr. Helwig en zijn satellieten de bijeenkomst. Eenzelfde duidelijk afwijzend besluit werd en Heer Rodrego gegeven door de Amsterdamsche beweging, toen deze heer op 30 Juli de medewerking verzocht van alle bestuurders bij de doorvoering van de nieuwe orde op maatschappelijk gebied. Daar gebleken was, dat de modernen bereid waren het "liquideurschap" te weigeren, wanneer de hoofdbesturen van de Christelijke Bonden hen niet zouden toelaten in de bondskantoren, werd in een op de bijeenkomst volgende vergadering het besluit genomen de verantwoordelijkheid van deze lieden niet af te nemen en hen wel toe te laten. Tevens werd besloten het reeds bij Dr. Helwig ingediende verzoek om ontslag uit de functies schriftelijk te herhalen. Allen werden in den loop van Augustus ontslagen, de bezittingen werden aan het N.V.V. vermaakt en daarmee was een einde gekomen aan het bestaan en werken der Christelijke Arbeidersbeweging.

B. Na de opheffing

4. Op allerlei manieren werd gepoogd het contact tusschen leiding en leden te bestendigen. De overgrootste meerderheid der aangesloten leden bedankte als lid, ongeveer 90%. Bij de Roomschen was deze verhouding nog gunstiger. Sommige bestuurders aanvaardden een schijn-werkring om de mogelijkheid tot reizen te behouden. Overal in het land werd in het geheim vergaderd, meestal in kleine clubjes en bij een der

leden thuis. Zoo werd het contact behouden. De leiding van het C.N.V. stelde een aantal richtlijnen op, die bedoelden den vorm van organisatie en maatschappelijk leven na den oorlog aan te geven en een schema van opbouw vast te stellen. Door middel der Christelijke Besturenbonden moesten deze opvattingen en meeningen worden verbreid onder de bestuurders en leden. Een deel der contributie werd geïnd als steun voor bestuurders en slachtoffers van de opheffing. Dat alles moest in het geheim geschieden, daar de bezetters en hun gekochten niet stilzaten en terdege letten op hetgeen geschiedde. Twaalf à veertien der bezoldigde bestuurders werden in kampen gevangen gezet, soms omdat hun werkdoorverraad (ook wel door onvoorzichtigheid van hen en anderen) bekend was geworden aan de machthebbers. Enkele hunner zijn in het kamp overleden. De meesten werden, soms na jarenlange gevangenschap, eindelijk toch weer vrij gelaten.

5. Toen de oorlogsomstandigheden voortduurden, verslaptte het contact en verminderden de bijdragen, meestal ook, omdat vele duizenden der leden, waaronder dikwijls stuwende krachten, of naar het buitenland werden gevoerd, of om daar aan te ontkomen, onderdoken. Ook verminderde de belangstelling der leden. Het werk der Christelijke Besturenbonden leed daaronder vooral in de groote steden. Niet overal is het behandelen van het schema tot zijn recht gekomen.

6. Inmiddels dook opnieuw op de propaganda voor de eenheidsvakbeweging. De argumenten waren dezelfde als die van 40 en 30 jaren geleden. De arbeiders vormden één belangengroep en door het vormen van één groote macht zou het belang het meest gediend worden. Vooral na de opheffing van het N.V.V. of liever, na de vestiging van het N.A.F. werd deze propaganda gevoerd, die nu een meer nationale code had dan voorheen, omdat thans gelseraard werd, dat het Nederlandsche volk door den nood meer tot een eenheid was gevormd. De leiding der vakcentrales heeft zich op het standpunt gesteld, dat niet te ontkennen viel, dat er drie geestelijke stroomingen ons volk verdeelden: de humanistische, de Rooms-Katholieke en de Protestantsch Christelijke, en dat de arbeidersbeweging deze stroomingen niet kon uitschakelen. Er zouden dus na de oorlog 3 richtingen in de vakbeweging komen, met 3 vakcentrales en 3 verschillende bonden in hetzelfde bedrijf. Wel zou een krachtige samenwerking worden toegepast.

C. De oude taak in den nieuwen tijd!

7. Zoo is dus de toestand bij de wederoprichting der Arbeidersbeweging. Drie bonden in ieder bedrijf, waarvan één Protestantsch Christelijk. Het kan niet anders en wij willen ook niet anders. Wij hebben onze beweging niet laten vernietigen omdat wij haar in overeenstemming wilden houden met den eisch van Gods Woord om haar langs een omweg en met opzetting van dien eisch toch in een niet-Christelijke beweging om te zetten. De Christelijke Arbeidersbeweging stelt zich op het standpunt dat de wereld door Christus is verlost en dat er geen andere verlossing mogelijk is. Niet door macht niet door geweld, maar door Gods Geest zal het geschieden. Dat geldt ook op het terrein van den arbeid. Niet door macht voortspruitende uit de arbeiderseenheid, noch door geweld, mogelijk gemaakt door de eenheidsmacht van de arbeiders, maar door de gehoorzaamheid aan de eischen van Gods Woord: rechtvaardigheid en liefde, zal de sociale kwestie tot oplossing komen. Dat wordt door de Christelijke Arbeidersbeweging aangevaard, daarvan wordt door haar getuigenis afgelegd om, als het den Heere God belieft, daarvan ook de niet-geloovige arbeiders te overtuigen. Dat kan alleen geschieden door als Christelijk geloovigen samen te gaan, bij elkaar te staan en krachtig te getuigen.

8. Als practische vorm van hetgeen wij willen wordt gevraagd toepassing der bedrijfsorganisatie. Deze toch brengt tot uitdrukking het gelijk recht van kapitaal en arbeid in het

productie-proces. Deze brengt tot uitdrukking dat de arbeider in het productie-proces niet is de drager van den "factor arbeid", maar dat hij als mensch door zijn arbeid in het bedrijf, de gemeenschap dient, haar voorziet van haar menigvuldige behoeften, en dat de arbeider zelf, door middel van zijn organisatie, invloed moet uitoefenen als het er om gaat zijn plichten af te bakenen en zijn rechten vast te stellen. Deze brengt tot uitdrukking, dat het bedrijf verplichting heeft aan den arbeider en dat het bedrijf voor diens bestaan moet zorgen, ook in dagen van ziekte, ouderdom invaliditeit en werkloosheid. Dat het bedrijf moet zorgen voor vakopleiding. De Christelijke Arbeidersbeweging wijst af staats-socialisme, met een alverzorging door den staat. Zij staat voor, binnen het kader der maatschappelijke orde, onder toezicht van de overheid, die te waken heeft voor het algemeen welzijn en belang, de verheffing van vak, bedrijf en maatschappelijke welvaart door het nuttig effect dat het bedrijf afwerpt. Zij wil dat vaststellen in overleg met ondernemers en bedrijfsleiders, op den voet van gelijkberechtigtheid met dezen, in vrijheid en zelfstandigheid. Zoo gaan wij met een hoog ideaal in vast vertrouwen op God, de toekomst in